

Vattenbruk – en potentiell näring

Vattenbruk är en näring med stor potential menar nationella politiker och branschens aktörer. För tillväxt måste vattenbruket ingå i kommunernas samhällsplanering, men kommunernas intresse är generellt svalt. Kan verkligen kommunpolitiker och kommunernas samhällsbyggnadsenheter påverka vattenbrukets utveckling som bransch?

Vattenbruk innebär produktion av växter och djur i vattenmiljö och är inte helt olikt jordbruk som är en motsvarande produktion men på land. Inom vattenbruket odlas bland annat alger, musslor och fisk, där odling av fisk är den snabbast ökande livsmedelsproduktionen av kött i världen. Sveriges produktion är idag relativt liten med 9 200 ton matfisk per år (2019) tillskillnad från grannlandet Norge med hela 1 300 000 ton matfisk. I mitt examensarbete *Fysisk planering för ökat vattenbruk* har jag studerat kopplingen mellan kommuners mark- och vattenplanering och vattenbrukets tillväxt.

Skillnaden mellan Sveriges och Norges vattenbruk, förutom geografiska förutsättningar, är att när det moderna vattenbruket utvecklades under 1970-talet uppdagades redan på 80-talet också en hel del miljöproblem. Norge fortsatte trots det sin utveckling medan svenska myndigheter drog i handbromsen. Trots en stark teknisk utveckling sedan dess finns fördomarna kvar hos vissa förvaltningsmyndigheter om att fiskodlare sätter produktionen före miljön. Visst var det på 1980-talet ett enda stort High Chaparral med tillstånd och tillsyn men sedan Miljöbalkens inträde har det strukturerats upp. Branschen styrs idag förvisso av en mängd snåriga regler och kräver tillstånd från flera olika myndigheter, men som företagare inom vattenbruk är det främst inte lagstiftningen som är det stora problemet utan myndigheternas inställning och de långa tillståndsprocesserna.

Det är kommunen som bestämmer hur mark- och vattenområden inom kommunen ska användas och vilken verksamhet som ska tillåtas var. Genom översiktsplanen fastställs i praktiken kommunens visioner om den framtida samhällsutvecklingen. Översiktsplanen är också ett hjälpmedel för företag att utvärdera placeringen av sin verksamhet så att den lokaliseras till en plats där den har en så begränsad påverkan på miljön, invånare och andra företag som möjligt.

Vattenbruk behöver inte specifikt tas upp i översiktsplanen och därför har endast ett fåtal kommuner inkluderat vattenbruk, trots att det skulle innebära lättnader och kortare tillståndsprocesser för företagarna. Främsta argumenten till avsaknaden är brist på resurser eller att det inte är aktuellt inom kommunen. Det är inte chockerande i sig utan fullt rimliga argument från kommunens sida. Näringen är liten och med det är kunskapen begränsad. Det är inte heller försvarbart att kommuner satsar tid och resurser på att utreda potentialen för en bransch som kanske aldrig kommer bli aktuell i den specifika kommunen. I stället inväntar de ett ökat tryck från branschen vars tillväxt delvis styrs av planeringen från kommunen och den onda cirkeln är därmed slutet.

Det som behövs är ett samarbete mellan politiker, myndigheter och bransch för att förändra den allmänna uppfattningen och kunskapen om vattenbruk. Vattenbruk har potential att växa och kommunernas planering spelar en roll i den processen, men det är inte kommunens enskilda ansvar och inte heller branschens enskilda ansvar. Tillsammans kan de däremot driva näringen framåt genom att underlätta för varandra, inte mötas av eller bemöta med skepticism.

Det finns stora fördelar med vattenbruk som gynnar allmänheten och innebär inte bara en vinst för den enskilda företagaren eller det faktum att vi får närproducerade varor och minskar belastningen på våra hav. Med ett ökat vattenbruk kan Sverige bli mer självproducerande på mat och skapa arbetstillfällen på landsbygden. Även naturmiljön kan förbättras genom att placera rätt typ av produktion på rätt plats och utnyttja de ekosystemtjänster som kommer med vattenbruk. Sammantaget är att det vattenbruk vi kan skapa idag är raka motsatsen till den bild som formades kring näringen på 1980-talet.

Examensarbetet är tänkt att ge en grundkunskap om lagstiftning som påverkar lokaliseringen av vattenbruk och vilket ansvar som kommunen har i frågan. Till det lyfts även konkreta förslag på åtgärder för att kommun och bransch ska underlätta för varandra och driva utvecklingen framåt. Tillsammans skapas potentialen för näringen.

Linnéa Åsberg
Civilingenjörsprogrammet Lantmäteri
Lunds Tekniska Högskola
2021